

Opis źródła:

Powstanie niniejszego utworu pozostaje w ścisłym związku z wydarzeniami, rozgrywającymi się w Moskwie w latach 50.–60. XVI w., zapoczątkowanymi przez zwołane przez metropolitę Makarego synody cerkiewne. Na pierwszym z owych synodów oficjalnie uznano księżną Olgę za świętą. Z inicjatywy wspomnianego metropolity Makarego powstały również na początku lat. 50. XVI w. *Wielkie Mineje Lekcyjne (Wielkie Czetji-Mineje)*. Jest to dwunastotomowy zbiór tekstów hagiograficznych, ułożonych według porządku roku liturgicznego. Zgromadzono w nim niemal cały dorobek rękopiśmienny Rusi minionych wieków. Jego zadaniem było osiągnięcie przeszłości kulturalnej w perspektywie wzrostu moskiewskiej potęgi oraz eksponowanie idei jedności i siły tego państwa. Całość stanowiła swego rodzaju kompendium, na które składały się głównie żywoty świętych, jak również innego rodzaju dzieła treści religijnej i dydaktycznej oraz akta urzędowe i państwowe dokumenty, a nawet utwory laickie. Prezentowany tu zabytek pochodzi z tzw. *cesarskiego* odpisu *Wielkich Mineji*. W pozostałych rękopisach (*sofijskim* i *uspieńskim*) pod datą 11 lipca umieszczono żywot prologowy świętej. Omawiany utwór pojawia się też na kartach innego manuskryptu XVI-wiecznego. Niniejszy wariant żywota św. Olgi przyjęto w literaturze przedmiotu określać mianem pskowskiego. Autor zabytku zebrał wszystkie informacje na temat księżnej, także te, które mógł zaczerpnąć z żywego jeszcze w jego czasach przekazu ustnego. Opowieści proveniencji ludowej pochodzą z rejonu, uważanego za rodzinne strony świętej – ziemi pskowskiej. W prezentowanym źródle odnajdziemy więc szczegóły dotyczące rodziców Olgi, jej młodości czy też późniejszej działalności fundacyjnej. Oprócz informacji przechowanych przez północnoruski folklor, twórca żywota wykorzystał także istniejące w XVI w. źródła pisane, m.in. dane latopisów na czele z *Powieścią minionych lat*, przypisywaną mnichowi Jakubowi *Pochwałę Olgi* oraz żywot prologowy świętej¹.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Dzieło sporządzono w trzech egzemplarzach. Brak informacji o miejscu przechowywania oryginałów – *Literatura rosyjska w zarysie*, red. Z. Barański, A. Semczuk, Warszawa 1975, s. 62.

Miejsca wydania:

Карпов А.Ю., *Житие княгини Ольги в редакции псковского книжника Василия (в иночестве Варлаама)*, „Очерки феодальной России” 2003, Вып. 7, s. 66–88.

---

¹ *Literatura rosyjska w zarysie*, red. Z. Barański, A. Semczuk, Warszawa 1975, s. 62; Z. Brzozowska, *Święta księżna...*, s. 82.

Псковская редакция Жития княгини Ольги, b: А.Ю. Карпов, *Княгиня Ольга*, Москва 2012, s. 357–361.

Brzozowska Z., *Święta księżna kijowska Olga. Wybór tekstów źródłowych*, Łódź 2014, s. 84–94.

Tekst:

Z. Brzozowska, *Święta księżna kijowska Olga. Wybór tekstów źródłowych*, Łódź 2014, s. 85, 87, 89, 91.

ŻYWOT ŚW. OLGII (TZW. PSKOWSKI), LATA 50. XVI W.

1. Miesiąca lipca w 11 dzień. Żywot, życie i pochwała błogosławionej wielkiej księżnej Olgi, nazwanej na chrzcie świętym Heleną, [o tym], jak ochrzciła się i dobrze żyła według przykazań Pańskich. Spisane pokrótce. Pobłogosław, Ojczy.

2. Święta i błogosławiona wielka księżna ruska Olga urodziła się w krainie pskowskiej, we wsi, zwanej się Wybuto. Miała ojca, który był niewiernym, takąż i matkę – nieochrzczonej, z ludu wareskiego, z rodu nie książęcego ani nie z wielmoży, ale z prostych była ludzi. O imionach zaś ojca i matki teksty pisane nigdzie nie wspominają, lecz tylko w wielu podaniach, krążących o narodzinach błogosławionej księżnej Olgi i o jej życiu, [mówi się o tym], że to Wybucka wieś wydała i zrodziła świętą.

3. I ja, grzeszny niezwykle i nieświadomy, zapisałem to, co słyszałem od wielu prawdomównych świadków. A inne [informacje] wziąłem zaś z pewnego niewielkiego utworu, poświęconego błogosławionej, aby nie zostało zapomniane święte jej życie i dokonania. O tym wystarczy, trzeba teraz powiedzieć o następującym.

4. Błogosławiona księżna ruska Olga była osobą cichą, łagodną i kochaną przez wszystkich, a także niezwykle mądrą, mimo, że tkwiła w pogaństwie i nie znała Boga, Stwórcy nieba i ziemi. Książę zaś ruski Igor pojął ją za żonę ze względu na jej niezwykle mądrość i cnotę. Po jakimś czasie urodził się [im] syn imieniem Światosław, jeszcze bowiem w pogaństwie miał trwać. Później Drewlanie zabili wielkiego księcia ruskiego Igora. W tym też czasie, kiedy Światosław był jeszcze młody, pozostał bez ojca swojego i zasiadł [na tronie] w Kijowie.

5. Błogosławiona zaś wielka księżna Olga po śmierci swojego męża Igora, wielkiego księcia ruskiego, została oświecona przez łaskę Bożą i do serca przyjęła łaskę Bożą. O, jakże pochwałę, bracia, błogosławioną księżną Olgę, nie wiem!

6. Ciałem będąc kobietą, męską posiadając mądrość, oświecona przez Ducha Świętego, poznawszy Boga prawdziwego, Stworzyciela nieba i ziemi, wzniosłszy się ponad pokusy

pogaństwa, poszła do ziemi greckiej, do Carogrodu, pożądamy wiary Chrystusowej, tam, gdzie cesarze są chrześcijańscy i chrześcijaństwo umocniło się. I przyszedłszy do Carogrodu, poprosiła patriarchę o chrzest święty.

7. Cesarz zaś zapragnął pojąć ją [za żonę], ponieważ była mądra i niezwykle piękna. Ona zaś, zostawszy pouczoną działaniem Ducha Świętego, przechytryła cesarza, mówiąc: „Cesarzu, nie jest dobrze, by chrześcijanie żenili się z poganami, ochrczuj mnie, skoro jestem nieochrzczona, a wyjdę za ciebie”. Cesarz zaś wraz z patriarchą sam ochrczył ją swoimi rękami w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, i dane jej było na chrzcie świętym imię Helena. Ona zaś bardzo rozradowała się duszą i ciałem, kiedy przyjęła światło chrztu świętego.

8. Patriarcha zaczął też uczyć świętą reguł świętych apostołów i świętych ojców siedmiu soborów ekumenicznych, dotyczących wiary i rozdania dóbr przyszłych przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, który odda każdemu według jego uczynków: sprawiedliwym Królestwo Niebieskie i życie bez końca, którego nie można ludzkimi ustami wypowiedzieć, a które przygotował Bóg dla kochających go, a grzesznym – ciemność obcą, czerwie nieusypiające i inne męki, przez wieki i na wieki, końca nie mające, każdemu wedle uczynków.

9. Święta zaś skłoniła głowę, oblewała się łzami i zraszając [nimi] ziemię, stała niczym gąbka morska, napajała się rosą niebiańską, tak święta Olga przyjmowała z rozkoszą od świętobliwego patriarchy naukę z Pisma Bożego. Błogosławiona zaś księżna Olga dała patriarsze naczynie, ozdobione złotem i drogimi kamieniami, i perłami, aby służyło świętemu ołtarzowi katedralnej cerkwi Mądrości Bożej.

10. Cesarz zaś mówił jej: „Wyjdź za mnie, oto już jesteś ochrzczona”. Błogosławiona zaś księżna Helena odpowiedziała cesarzowi, mówiąc: „Cesarzu, nie godzi ci się pojąć mnie, ponieważ zrodziłeś mnie w kąpieli chrztu świętego”. Cesarz zaś wtedy wpadł w zadumę wielką z tego powodu i rzekł: „O, wielka jesteś księżno Heleno, ponieważ przechytryłaś mnie swoją mądrością”. Cesarz więc dał błogosławionej liczne dary, tak samo patriarcha, i odprawili ją w pokoju do domu.

11. Święta zaś wielka księżna Helena powróciła do swojej ziemi ruskiej, do swoich ludzi z wielką radością, oświecona łaską Ducha Świętego, niosąc znak dostojnego krzyża, czyli chrztu świętego. Potem zaś zaczęła niszczyć [miejsca składania] ofiar biesom i idole w wielu miejscach, i na tych miejscach zaczęła krzyże Chrystusowe ustawiać. Te zaś krzyże Chrystusowe czynią znaki i liczne cuda nawet do obecnych dni, za sprawą modlitw świętej wielkiej księżnej Heleny. O cudowności przesławnych rzeczy! Tu, gdzie były mieszkania biesów, obecnie Chrystus jest wysławiany z Ojcem i Duchem Świętym.

12. Potem zaś chodziła błogosławiona księżna Olga po grodach i po [innych] miejscach, i uczyła ludzi wiary Chrystusowej, i podatki lekkie i daniny nakładała na ludzi. O, przesławny cud, bracia! Chrystus nie zostawił nas, sług swoich, abyśmy pogrążali się w ciemnościach niewiary do skończenia czasu, ale wywiódł nas z ciemności ku światłu za sprawą świętej, błogosławionej wielkiej księżnej Olgi i jej wnuka, świętego, prawowiernego wielkiego księcia Włodzimierza, i usynowił nas poprzez chrzest święty.

13. Tak jak święta, prawowierna, wielka cesarzowa Helena wraz z synem swoim, świętym cesarzem Konstantynem, liczne ziemie przywiodła do chrztu świętego i krzyż Pański odnalazła w Jerozolimie, dzięki pewnemu Żydowi Judzie – potem zaś Juda ten, nazwany Cyriakiem, był biskupem Jerozolimy i wielu niewiernych Żydów zwrócił ku Panu Bogu – i sama ta święta cesarzowa Helena chodziła i wznosiła cerkwie na świętych miejscach, po których Pan Bóg nasz stąpił swoimi stopami, takż i ta święta wielka księżna Olga naśladowała żywot wielkiej cesarzowej Heleny we wszystkim, zburzyła wiele idoli, i na tych miejscach cerkwie Chrystusowe zostały pobudowane. O tym jednak wystarczy, trzeba teraz powiedzieć o następującym.

14. Później ta święta, prawowierna wielka księżna Helena, za sprawą łaski Chrystusa, przyszła na miejsce, w którym jest koniec rzek Pskowy i Wielkiej, i niezwykle je ukochała. Był zaś w tym miejscu wielki las i dąbrowy liczne przylegały do miejsca tego. I na tymże miejscu ujrzała promień po trzykroć jaśniejszej Boskości. I święta, pomodliwszy się tu do Pana Boga, postawiła krzyż na tym miejscu, krzyż zaś ten stoi i do tych dni na tym samym miejscu, na jej pamiątkę. I odezwała się do swoich bojarów proroczym głosem, mówiąc: „Na tym miejscu będzie cerkiew świętej i niepodzielnej Trójcy, i gród będzie wielki i niezwykle sławny, i obfitować będzie we wszystko”.

15. I potem odeszła do Kijowa święta, błogosławiona wielka księżna Olga, nazwana na chrzcie świętym Heleną, do syna swojego Światosława, i zaczęła żyć w Chrystusie Jezusie. I ukochawszy Boga z całej swojej duszy, [sprawiła, że] i Bóg ukochał ją. I poszła w ślad Pana naszego Jezusa Chrystusa, wszelkimi dobrymi uczynkami oświeciwszy się i ozdobiwszy jałmużną, nagich odziewając, spragnionych napajając, dając schronienie cudzoziemcom, miłując wszystkich ubogich, wdowy i sieroty, wszelkie potrzebne im rzeczy dawała z pokorą i miłością, z całego serca swojego.

16. I prosząc Boga dzień i noc o swoje zbawienie, nauczała syna swojego Światosława o wierze Chrystusowej. On zaś, niczym zwierzę, niczego nie pojął z tego, ale chodził z wielką siłą [tj. armią], podbijał liczne grody, i podporządkowywał swojej władzy, i daniny liczne nakładał na nie. Potem jednak i sam wielki książę ruski Światosław, o którym to wcześniej wspomnieliśmy,

w pogaństwie będąc, został zabity przez bezbożnych, plugawych i podobnych do zwierząt Hagarenów.

17. Później zaś [Olga] wysłała dużo złota nad rzekę Pskowę, tam, gdzie ujrzała promień po trzykroć jaśniejącej Boskości, na budowę Bożej cerkwi Świętej Trójcy. I tak przeżyła, po chrzcie świętym, święta błogosławiona księżna Olga lat 15 i usłużwszy Bogu niezwykle dobrymi swoimi uczynkami, zakończyła swój żywot w Chrystusie. I nakazała swoim bojarom i wszystkim ludziom położyć swoje czcigodne ciało równo z ziemią, mogiły nie usypywać nad nim ani tryzny nie odprawiać.

18. Potem zaś zasnęła w pokoju, oddawszy duszę swoją świętą i dostojną w ręce Chrystusa Boga, i przybyła do wiecznego mieszkania, w którym wszyscy święci odpoczywają, i przeniosła się do świętych kobiet w roku 6477 (969), miesiąca lipca w 11 dzień, w dzień wspomnienia [liturgicznego] świętej wielkiej męczennicy Eufemii, pełnej chwały. I zostało złożone czcigodne i święte jej ciało w tymże godnym nieustającej pochwały grodzie Kijowie.

19. Kiedy minęło niemało już czasu od świętej jej śmierci, zapragnął Bóg oświecić ziemię ruską mocą chrztu świętego i tchnął łaskę Ducha Świętego w serce silnego duchem wielkiego księcia kijowskiego Włodzimierza, wnuka błogosławionej księżnej Olgi. Ochrzczył się sam święty i prawowierny wielki książę kijowski Włodzimierz, i dane mu było na chrzcie świętym imię Bazyli, i wszystkich wojów swoich ochrzcił, także i wszystkie ruskie grody ochrzcił i przywiódł je do wiary Chrystusowej.

20. Następnie zaś w grodzie Kijowie wybudował prawowierny wielki książę Włodzimierz cerkiew bardzo zachwycającą pod wezwaniem Świętej Bogurodzicy, i przyozdobił ją niezwykle ikonami, księgami i wszystkimi pięknosciami cerkiewnymi, i dał cerkwi Świętej Bogurodzicy dziesięcinę od całego swojego majątku, i ustanowił jej zwierzchnikiem Anastazego Korsunianina. A jeśli chcesz, ukochany [czytelniku], dowiedzieć się więcej o świętym wielkim księciu Włodzimierzu, wszystko zostało napisane w jego żywocie, który jest o nim. O tym wystarczy, trzeba teraz powiedzieć o tym, [co dotyczy] błogosławionej księżnej Olgi, nazwanej na chrzcie świętym Heleną.

21. Kiedy zaś minęło dużo czasu od śmierci świętej księżnej Olgi, błogosławiony wielki książę Włodzimierz przypomniał sobie o szczątkach świętej swojej babki, wielkiej księżnej Olgi i sam przyszedł wraz z metropolitą i z całym świątobliwym zgromadzeniem [duchowieństwa], z kadzidłem i śpiewając psalmy, na miejsce, w którym leżały czcigodne szczątki świętej księżnej Olgi. I rozkopawszy ziemię, odnaleźli święte ciało – trwa [ono] niezniszczalne nawet i do dzisiaj, takie, jakie było wcześniej. Święty zaś książę Włodzimierz i wszyscy tam będący wychwalali Boga, który podarował im czcigodne relikwie świętej księżnej Olgi.

22. Bóg bowiem wysławia swoje sługi, rzekł wszak przez swego proroka: „sławiących mnie wysławię, a ganiący mnie bez czci będą”. Błogosławiona zaś księżna Olga wysławiała Boga wszelkimi dobrymi uczynkami, a Bóg wysławił ją także po śmierci.

23. Święty zaś książę Włodzimierz wziął dostojne i świątobliwe szczątki świętej księżnej Olgi, przy śpiewie psalmów i z kadzidłem, i złożył godnie w cerkwi Świętej Bogurodzicy, w grobie kamiennym, małym. I na wierzchu dostojnego grobu tego zostało zrobione okienko, i tu można zobaczyć ciało błogosławionej wielkiej księżnej Olgi, leżące w całości, niepodlegające rozkładowi i łaską Ducha Świętego świecące jak słońce.

24. Jeśli ktoś z wielką wiarą przyjdzie do czcigodnego grobu świętej, okienko to, które jest na grobie świętej, samo z siebie się otworzy i widać dostojne ciało w całości, i wielu hojnie otrzymuje uleczenie, [obojętnie], przez jaką kto był opanowany chorobę, wszyscy na równi są uzdrawiani przez świątobliwe relikwie świętej, i odchodzą do swoich domów radując się, i sławiąc Boga, Przczystą Bogurodzicę i świętą wielką księżną Olę.

25. O, dziwny i straszny, i przesławny to cud, bracia, i godzien wszelkiej pochwały: ciało dostojne i święte w grobie w całości, jakby śpiąc, spoczywa! Zaprawdę „cudowny jest Bóg w swoich świętych, Bóg Izraela”. Widząc to, ludzie wierni sławią Boga, sławiącego swoje sługi. A innym, którzy nie z wiarą przychodzą do czcigodnej trumny świętej, nie otworzy się okienko nagrobne i nie będą widzieć jej świętego i czcigodnego ciała, lecz tylko grób ujrzą świętej.

26. Tak Bóg sławi służebnicę swoją, wielką księżną ruską Olę, nazwaną na chrzcie świętym Heleną. Bogu naszemu chwała wraz z Ojcem i świętym, dobrym i życiodajnym Duchem, teraz i zawsze, i na wieki wieków. Amen.

Słowniczek pojęć:

Olga – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Olga:3950821.html>

Wybuty – miejscowość w obwodzie pskowskim, w Rosji.

Igor – <https://twojahistoria.pl/encyklopedia/igor-ksiaze-kijowski-912-922-945/>

Światosław – <https://twojahistoria.pl/encyklopedia/swiatoslaw-igorowicz-ksiaze-kijowski-945-972/>

Drewlanie – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Drewlanie:3894218.html>

Carogród – tu: Konstantynopol.

Cesarz – tu: Konstanty VII Porfirogeneta –

<https://zamki.name/kraje/bizancjum/konstantyn7.php>

Cerkiew Mądrości Bożej – https://pl.wikipedia.org/wiki/Hagia_Sophia

Bies – szatan, zły duch, czart.

Idol – figura bóstwa.

Włodzimierz – <https://twojahistoria.pl/encyklopedia/wlodzimierz-wielki-ksiaze-nowogrodu-wielkiego-969-1015-ksiaze-kijowski-980-1015/>

Helena – <https://www.silesia.edu.pl/index.php/%C5%9Aw. Helena>

Konstantyn I Wielki – ur. ok. 282, zm. 22 maja 337 r. Cesarz rzymski w latach 306–337; święty. Był synem Konstancjusza I Chlorusa. Po śmierci ojca Konstantyn został obwołany cesarzem przez wojsko. Wszedł z konflikt o tron z Maksencjuszem, pokonując go w 312 r. w bitwie przy moście Mulwijskim. Według tradycji, przed decydującą bitwą, Konstantyn i jego żołnierze mieli mieć wizję jaśniejącego znaku krzyża na niebie, z widniejącymi obok słowami: „z tym znakiem zwyciężysz”. Konstantynowi Chrystus ukazać miał się we śnie i nakazał mu umieścić krzyż na chorągwi. To zdarzenie zdecydowało o przyjęciu przez cesarza chrześcijaństwa. W 313 r. cesarz ogłosił w Mediolanie prawo, według którego wspólnoty posiadające osobowość prawną otrzymały pełną wolność do swojego kultu. Konstantyn zarządził także zwrot skonfiskowanych wcześniej nieruchomości kościelnych. W celu rozwiązania trapiących Kościół problemów, zwołał słynny sobór w Nicei².

Juda – https://www.no-regime.com/ru-pl/wiki/Judas_Cyriacus

Hagareni – wyznawcy islamu.

Tryzna – obrzęd pogrzebu.

Anastazy Korsunianin – duchowny z kleru w Chersonesie Taurydzkim z okresu, w którym ośrodek ten został zdobyty przez Włodzimierza I. Z dużym prawdopodobieństwem mógł być obecny podczas chrztu wspomnianego księcia, a następnie, wraz z innymi duchownymi z Korsunia, przyjechał na Ruś. Mógł aktywnie uczestniczyć tu w akcji chrystianizacyjnej. W 996 r. Włodzimierz powierzył jego pieczy cerkiew Bogurodzicy w Kijowie. Z tą świątynią był Anastazy związany przez dłuższy czas. Ostatnia wzmianka o nim w *Powieści minionych lat* pojawia się pod datą roczną 6526 (czyli w 1018 r.) – miał wówczas opowiedzieć się po stronie Bolesława Chrobrego, który wkroczył do Kijowa. Za: Z. Brzozowska, *Święta księżna...*, s. 94.

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1.Co – na podstawie tekstu – wiadomo o pochodzeniu księżnej Olgi?

---

² P. Plisiecki, *Konstantyn Wielki*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 9, red. B. Migut i in., Lublin 2002, s. 697–700; *Konstantyn I Wielki*, w: *Wielka Encyklopedia PWN*, t. 14, red. naczelny R.J. Burek, Warszawa 2003, s. 296; A. Zambarbieri, *Konstantyn I Wielki*, w: *Nowa encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność*, wprowadzenie J. Ratzinger, red. nac. wyd. polskiego H. Witczyk, tłum. S. Bielański i in., Kielce 2016, s. 396.

2. Wymień wszystkie zasługi księżnej dla jej państwa i poddanych.

3. Jakie cechy charakteru posiadała Olga? Co w tym zakresie szczególnie podkreślał autor źródła?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Jakie środki księżna Olga przedsięwzięła celem walki z pogaństwem i szerzeniem chrześcijaństwa wśród swojego ludu?

2. Jakich analogii dopatrywał się autor źródła między działalnością Olgi i świętej Heleny?

3. W jaki sposób zaczął się szerzyć kult księżnej Olgi? Kto – Twoim zdaniem – miał w tym dziele największe zasługi?

Literatura pomocnicza:

Baron A., *Święta Olga – pierwsza próba chrztu Rusi Kijowskiej*, w: *Święci i świętość u korzeni tworzenia się kultury narodów słowiańskich*, red. W. Stępnia-Minczewska, Z.J. Kijas, Kraków 2000, s. 11–17.

Bonarek J., *Przyczyny i cele bułgarskich wypraw Światosława a polityka Bizancjum w latach 60. X w.*, „Studia Historyczne” 1994, R. 39, z. 3(154), s. 287–302

Fiedotow G., *Święci Rusi (X–XVII w.)*, przekł. H. Paprocki, Bydgoszcz 2002, s. 80–81.

Gajek J.S., *U początków świętości Rusi Kijowskiej*, w: *Chrystus zwyciężył. Wokół chrztu Rusi Kijowskiej*, red. J.S. Gajek, W. Hryniewicz, Warszawa 1989, s. 95–105.

Kijas A., *Chrzest Rusi*, Poznań 2006, s. 6–16.

Podskalsky G., *Chrześcijaństwo i literatura teologiczna na Rusi Kijowskiej (988–1237)*, przekł. J. Zychowicz, Kraków 2000, s. 25–43.

Najważniejsze cezury:

Rok 927, a więc najpóźniejsza z przypuszczalnych rocznych dat urodzin księżnej Olgi, wyznacza początek podporządkowywania ziem słowiańskich na wschód od Łaby monarchii niemieckiej. W roku śmierci władczyni Egipt został opanowany przez Arabów z kalifatu Fatymidów. Utworzone przez nich państwo z siedzibą w Kairze przetrwało do 1171 r. W Chinach w tym czasie wynaleziono sztuczne ognie.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Karolina Maciaszek.